

Результати подальших досліджень передбачають впровадження інформаційних технологій у навчальний процес, зокрема в процесі вивчення фахових і фундаментальних дисциплін.

Представлений матеріал є спробою розкрити базові підходи щодо графічної підготовки майбутніх інженерів-педагогів на сучасному етапі і потребують постійного вдосконалення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про освіту: Закон України від 23.03.1996 № 100/96-ВР із змінами та доповненнями // www.zakon.rada.gov.ua
2. Про професійно-технічну освіту: Закон України від 10 лютого 1998 року № 103/98 – ВР // Офіційний вісник України. – 1998. – № 9. – С. 3-24.
3. Національна доктрина розвитку освіти. – Указ Президента України від 17 квітня 2002 р. – № 347/2002.
4. Концепція розвитку професійно-технічної (професійної) освіти в Україні // Освіта України. – 7-14 липня, 2004.
5. Федорейко В.С., Горбатюк Р.М., Бочар І.Й. Використання сучасних технологій у професійній підготовці інженерів-педагогів // Проблеми інженерно-педагогічної освіти: Зб. наук. пр. Української інженерно-педагогічної академії. – Харків: УПА, 2005. – С. 189-197.
6. Жалдак М.І., Хомік О.А., Володько І.В., Снігур О.М. Інформаційні технології. Навчально-методичний посібник / За загальною редакцією Жалдака М. І. – К.: РНЦ “ДІНІТ”, 2003. – 194 с.
7. Нишак І.Д., Моштук В.В. Комп’ютерна графіка. Навч. посібник для вищих педагогічних навчальних закладів. – Дрогобич: РВВ ДДПУ ім. І.Франка, 2007. – 352 с.
8. Потемкин А. Трехмерное твердотельное моделирование. – М.: Компьютер Пресс, 2002. – 296 с.

УДК 37.03

К.І. Гоцуляк

ГОТОВНІСТЬ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ЗДІЙСНЕННЯ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО НАВЧАННЯ ШКОЛЯРІВ

У даній статті розкривається сутність готовності вчителів до здійснення диференційованого навчання учнів у початковій ланці освіти. Автор підкреслює, що готовність учителів до здійснення диференційованого навчання школярів є сукупним виразом мотиваційного, змістового і процесуального компонентів.

The essence of the teachers` readiness for differential teaching of pupils in the primary school is described in the article. The author emphasizes the teachers` readiness for differential teaching of pupils consists of the motivation, meaningful and procedural components.

Будь-якому виду діяльності особистості передують формування готовності до її виконання. Це доводять численні дослідження вітчизняних і зарубіжних науковців. Перші фундаментальні роботи з даної проблеми виконано Н.Д.Узнадзе. Важливим у роботах ученого стало визначення поняття готовність “суб’єкта до дії” і виділення умов її виникнення. Необхідним для розвитку уявлень про готовність до діяльності є встановлення Н.Д.Левітовим факту залежності її формування від індивідуальних особливостей особистості, типу вищої нервової діяльності, зовнішніх умов. Серйозним кроком на шляху розробки проблеми став висновок ученого про існування, поряд із психологічним, педагогічного аспекту готовності до діяльності, під яким автор розуміє сукупність знань, умінь і навичок, необхідних людині для здійснення певної діяльності. Готовність до того чи іншого виду діяльності М.І.Дяченко і Л.А.Кандибович визначають як цілеспрямоване

вираження особистості, що включає її переконання, ставлення, мотиви, почуття, вольові й інтелектуальні здібності, настроєність на певну поведінку.

Проведений короткий аналіз наукової літератури дав можливість зробити попередні висновки:

а) готовність людини до діяльності є складним багатоструктурним утворенням, що виявляє ступінь відповідності даної особистості вимогам певної діяльності;

б) наявність готовності – обов'язкова умова здійснення діяльності;

в) готовність до конкретного виду діяльності має специфічні особливості, зумовлені характером цієї діяльності;

г) проблема готовності до діяльності не обмежується рамками теорії, а має безпосереднє практичне значення.

З огляду на зазначене визначено мету даної публікації, а саме: розкрити сутність готовності вчителів початкової ланки освіти до здійснення диференційованого навчання молодших школярів.

Визначити сутність готовності вчителів до здійснення диференційованого навчання учнів можна з даних аналізу психолого-педагогічної літератури з проблеми готовності до діяльності, особливостей здійснення диференційованого навчання молодших дітей як конкретного виду професійної діяльності педагогів, результатів попереднього вивчення реалізації диференційованого навчання у шкільній практиці.

Готовність учителів початкових класів до здійснення диференційованого навчання учнів є сукупним виразом мотиваційного, змістовного і процесуального компонентів. Розглянемо зміст кожного.

Мотиваційний компонент є важливим компонентом готовності вчителів до здійснення диференційованого навчання молодших школярів. Завдяки його сформованості усвідомлюється значущість запровадження диференційованого навчання учнів, у педагогів виникає потреба реалізувати диференційоване навчання практично. Обов'язковим елементом здійснення диференційованого навчання молодших школярів як конкретного виду професійної діяльності вчителів є формування інтересу безпосередньо до його змісту. Така головна психологічна передумова позитивного ставлення до здійснення диференційованого навчання молодших школярів.

Конкретна предметна діяльність людини спонукається не одним, а кількома мотивами, що знаходяться у безпосередньому підпорядкуванні. До реально діючих мотивів здійснення диференційованого навчання учнів належать ті, що самостійно виникають у процесі професійної діяльності й не вимагають додаткової зовнішньої актуалізації. Вони свідчать про усвідомлене прагнення й безпосередній інтерес до здійснення диференційованого навчання.

Поверховий ситуативний інтерес до здійснення диференційованого навчання молодших школярів може також виникнути внаслідок усвідомлення необхідності виконати вказівки адміністрації школи.

Указане вище дозволяє зробити висновок, що основними складовими мотиваційного компонента готовності вчителів до здійснення диференційованого навчання молодших школярів є потреби та інтереси, спрямовані на реалізацію диференційованого навчання.

Предметна діяльність щодо здійснення диференційованого навчання молодших школярів завжди будується на знанні його змісту й вихідних психолого-педагогічних знаннях. Це і є свідченням того, що тільки глибокі психолого-педагогічні знання, уміння і навички педагогічної праці дозволяють успішно реалізувати на практиці диференційоване навчання учнів. Тому психолого-педагогічні знання є важливим елементом змістовного компонента готовності вчителів до здійснення диференційованого навчання молодших школярів.

Істотною складовою частиною даного компонента готовності вчителів до такого виду діяльності є з'ясування суті диференціації навчання на різних ступенях загальноосвітньої школи, мети і змісту у початковій школі зокрема.

Змістовний компонент включає також знання психічних особливостей молодших школярів, підходів до набору учнів у класи різних типів, вимог до складання тестів та проведення тестування, принципів організації диференційованого навчання у цих класах. Проте самих знань теоретичної суті, форм і методів диференційованого навчання недостатньо для його успішної реалізації.

Ефективно реалізувати диференційоване навчання на практиці вчитель зможе тільки при наявності відповідних умінь і навичок. Ось чим і викликана необхідність процесуального компонента, який тісно пов'язаний із змістовним і акумулює у собі передумови успішної практичної реалізації ідей диференційованого навчання.

Складовими процесуального компонента готовності особистості до конкретного виду діяльності є відповідні вміння та навички конструювати навчально-виховний процес, ураховуючи індивідуальні особливості молодших школярів:

- проводити набір дітей у класи різних типів;
- оптимально вибрати методи навчання для кожного з диференційованих класів;
- визначати обсяг знань та умінь для кожного уроку відповідно до типу класу.

Формування готовності педагогів до здійснення диференційованого навчання молодших школярів є органічною частиною цілісної методичної роботи з класоводами, яку має здійснювати відповідне методичне об'єднання вчителів. Цей процес має свою структуру, яка включає мету, зміст, організаційні форми, засоби, результат. Метою є розвиток даної якості (готовності) до рівня, який забезпечує повноту знань, умінь і навичок учителів із питань диференційованого навчання школярів і підвищення на цій основі результативності навчально-виховного процесу відповідно до вимог сьогодення.

Ураховуючи багатоаспектність готовності до здійснення диференційованого навчання учнів, робота з її формування повинна проходити за такими етапами: мотиваційно-орієнтовний, тренувальний і конструктивний.

Успішне вирішення завдання мотиваційно-орієнтовного етапу підготовки до даного виду діяльності залежить від того, наскільки дирекція шкіл, керівники методичних об'єднань правильно розуміють і оперативно виконують свої організаційні та інформаційні функції. До перших належить узгодження плану роботи методичного об'єднання з підготовки вчителів початкових класів до здійснення диференційованого навчання, сприяння складанню анотованого списку літератури, організація виставок і науково-практичних конференцій, відвідування уроків учителів, які працюють творчо.

Інформаційна функція полягає у проведенні консультацій, читанні доповідей на засіданні методичного об'єднання, обговорення з освітянами новинок педагогічної літератури з питань диференційованого навчання молодших школярів.

Пропаганда, будучи важливою ланкою підготовки вчителів до здійснення диференційованого навчання, не розв'язує всіх її завдань. Необхідна колективна робота класоводів з опрацювання змісту й методики диференційованого навчання молодших учнів. Це і є головним завданням тренувального етапу підготовки, провідні методи якого дозволяють учителю з пасивного слухача стати активним учасником роботи, що проводиться.

На нашу думку, аналіз педагогічних завдань, моделювання й педагогічні ігри, розроблені з урахуванням змісту диференційованого навчання, дають об'єктивні можливості для розвитку в учителів початкових класів умінь здійснювати такий процес.

Зміст завдань аналітичного типу – навчальний матеріал, що дозволяє проводити аналіз і давати оцінку диференційованого навчання, використання завдань, які сприяють розвитку пізнавальної активності учнів, складання картки-профілю школяра та класу.

Наведемо кілька прикладів:

Задача I. Розробити психологічну картку-профіль школяра та класу підвищеної індивідуальної уваги на основі вивчення методики психодіагностики розвитку дитини й з'ясування сутності таких питань: 1) психолого-педагогічна типологія молодших учнів; 2) психодіагностична методика; 3) критерії визначення рівня розвитку певної психічної якості

школяря; 4) шкала оцінок визначення рівнів (підрівнів) розвитку психічних властивостей особистості; 5) психологічна картка-профіль дитини та класу.

Задача II. На основі знань про дидактичні принципи навчання розробити систему пізнавальних завдань із математики для учнів класу вікової норми (тему обирають учителі).

Задача III. На основі вивчення ролі гри у навчанні й вихованні школярів, з'ясування сутності та врахування її особливостей організації навчально-виховного процесу розробити сюжетно-рольову гру для учнів класу прискореного навчання:

1. Керуючись програмою податкової школи й підручником із математики, запропонуйте свій варіант вивчення теми (тему обирають учителі) у класі підвищеної індивідуальної уваги. Плануючи навчально-виховний процес, урахуйте психолого-педагогічну типологію учнів, методику проведення уроку у класі підвищеної індивідуальної уваги та особливості морального виховання дітей. Передбачте компенсацію і корекцію у роботі зі слабо підготовленими учнями; роботу з оптимізації взаємних стосунків у класі, гармонізації контактів “учень-вчитель”, “учень-учень”, “учень та всі інші”, “вчитель-клас”; рольову гру як засіб оволодіння вміннями й навичками, повноцінного залучення школярів у навчально-виховний процес.

Дайте обґрунтування запропонованого вами тематичного планування.

2. Користуючись програмою початкової школи й підручником з рідної мови, подайте свій варіант вивчення теми (тему обирають учителі) у класі вікової норми. Плануючи навчально-виховний процес, урахуйте індивідуально-психологічні особливості та динаміку психологічного розвитку школярів, методику проведення уроку у класі вікової норми. Запропонуйте ефективні засоби розвитку в дітей мотиваційної сфери, вольових якостей, уміння вчитися, розвивальні та пізнавальні ігри для молодших школярів.

Дайте обґрунтування запропонованого вами тематичного планування.

3. Користуючись програмою початкової школи і підручником для ознайомлення з навколишнім світом, запропонуйте свій варіант вивчення теми (тему обирають вчителі) у класі прискореного навчання.

Плануючи навчально-виховний процес, урахуйте індивідуально-психологічні відмінності учнів, фактори прискорення навчання школярів. Зверніть увагу на те, що основою гармонійного розвитку дітей є високий темп засвоєння навчального матеріалу. Передбачте принципи специфічної організації навчально-виховного процесу і своєрідність використання ігрових форм у класі прискореного навчання, врахуйте особливості управління навчальним процесом і моральним вихованням.

Дайте обґрунтування запропонованого вами тематичного планування.

Кожне заняття закінчується обговоренням і оцінюванням розроблених проєктів. Застосовується змістовна оцінка з такими судженнями: а) задача розв'язана найбільш точно і змістовно; б) задача в основному розв'язана; в) задача розв'язана частково; г) задача залишилася нерозв'язаною.

Оцінювання проводиться на засіданні методичного об'єднання самими вчителями й керівником методоб'єднання. Судження, схвалене найбільшою кількістю присутніх на занятті, – основне.

Форми організації навчальної діяльності вчителів у методичному об'єднанні з розв'язування педагогічних задач можуть бути індивідуальними, груповими, фронтальними. Їх вибір визначається як змістом диференційованого навчання, так і наявним до моменту підготовки рівнем готовності педагогів до його здійснення.

Неодмінною умовою успішності всіх занять виступає самоосвітня робота, яка є усвідомленим, цілеспрямованим, безперервним удосконаленням теоретичної і практичної підготовки педагога, його духовним збагаченням.

У навчанні дорослих широкого застосування набувають навчально-рольові ігри. Учитель може вибрати і “програти” один із варіантів майбутньої роботи по-новому, одержати конкретне уявлення про сутність диференційованого навчання молодших

школярів. Педагогічна гра вимагає знань і вмінь, отриманих раніше. Теоретичні передбачення у цьому процесі наочно втілюються.

Зупинимося на структурних елементах гри: а) мета – те, чого потрібно досягти; б) роль – дії, які учасник гри відтворює у ситуації, що імітується; в) зміст – те, що складає сутність ігрового процесу; г) сюжет – сукупність подій, у яких розкривається основний зміст гри; д) ситуація – сукупність обставин, певний фрагмент практичної діяльності вчителя.

Під час проведення гри можна дотримуватися таких етапів: 1) підготовчого; 2) ігрового процесу; 3) підсумкового розбору, оцінки заняття і результатів гри.

На першому керівник гри (досвідчений учитель або керівник методоб'єднання) називає тему, мету й завдання гри, залежно від змісту педагогічних ситуацій вибирає роль (доручення) для її учасників.

Перед педагогами ставляться питання, які необхідно обговорити. Виконується і діагностична функція – виявляється готовність учителя до розв'язування конкретних педагогічних задач. У ході обговорення визначається мета: розв'язати декілька педагогічних задач і обговорити дискусійні питання теоретичного характеру. Цей момент гри спрямований на поглиблення і закріплення в освітян теоретичних знань із винесеної проблеми та вміння застосовувати знання під час розв'язування практичних питань.

Після розв'язання й обговорення педагогічних задач розпочинається робота над практичними питаннями. Багато тут залежить від інтелектуальних умінь учителя, глибини проведеного аналізу, ступеня сформованості уявлень із даної проблеми.

На третьому етапі проводиться розбір, аналіз ходу й результатів гри, обговорюється ефективність виконання ролей, відмічається ступінь відповідності ігрових моментів реальній взаємодії учителя й учнів.

Як приклад розглянемо рольову гру на тему: “Визначення ступеня психологічної готовності дитини до навчання”.

Мета – сформулювати в учителів вміння цілісно використовувати методіку визначення ступеня психологічної готовності дитини до навчання й застосувати її на практиці.

Обґрунтування доцільності проведення гри: організація диференційованого навчання базується на знанні рівня психологічної готовності дітей до навчання, що визначається під час набору учнів у класи різних типів. У процесі визначення рівня психологічної готовності дитини до навчання чітко простежується залежність послідовності виконання окремих тестів від психологічного стану тієї чи іншої особистості. Необхідно зосередити увагу на тому, чи змінюється послідовність окремих тестів залежно від таких важливих проявів психологічного стану дітей, як загальмованість, збудженість, підвищена активність, балакучість, що веде до поганого контакту з екзаменатором. У результаті не розкриваються повно розумові здібності дитини. Важливим моментом у процесі психологічного обстеження є облік і аналіз результатів перевірки, правильне визначення ступеня готовності дошкільнят до навчання, розподіл їх у класи різних типів.

Завдання гри:

1) поглибити й систематизувати знання принципів побудови методіки психологічного обстеження дитини, комплексу перевірочних тестів;

2) сформулювати вміння застосовувати ці знання практично.

Кількість учасників гри – 6–10 чоловік. Двоє кращих учителів виконують роль “експертів-методистів”, інших двоє – “екзаменатора” й “асистента”, решта – “дітей”, “батьків”, які прийшли на психологічне обстеження. Заняття розраховано на дві години.

Матеріально-технічне й методичне забезпечення гри:

1) чотири набори слів;

2) п'ять варіантів безглуздих складів;

3) п'ять стандартних наборів слів (по 10 у кожному);

4) тест перевірки короткочасної пам'яті й умовиводів;

5) бланки карток психологічного обстеження першокласника.

Питання для обговорення: принципи оцінювання психічних властивостей дитини; розумова активність – основна й загальна психічна якість школяра; тести визначення розумових здібностей і ступеня психологічної готовності дитини до шкільного навчання; методика проведення тестування майбутніх учнів; шкала оцінювання психологічних якостей дитини; визначення рівня розумової активності майбутнього школяра; облік і аналіз результатів перевірки та визначення ступеня психологічної готовності дошкільнят до навчання; комплектування різних класів; робота з педагогічним колективом і батьками. Гра закінчується аналізом та оцінкою діяльності кожного її учасника.

Завдання учителів на конструктивному етапі формування готовності до здійснення диференційованого навчання школярів носить яскраво виражений дослідницький характер. Педагог виступає тут у ролі експериментатора, який оцінює з точки зору ефективності практичне втілення диференційованого навчання учнів. Проявляється це в тому, що кожен класовод індивідуально планує, розробляє і проводить серію індивідуальних занять, у яких прагне реалізувати набуте в процесі теоретичної підготовки, проведеної методоб'єднанням. Так учителі можуть побачити свої успіхи та недоліки в роботі.

На заключному етапі підготовки педагогів до здійснення диференційованого навчання молодших школярів на засіданнях методоб'єднань обговорюється хід втілення диференційованого навчання, вивчається його результативність, надається методична підготовка педагогам. Серед методів підготовки, що застосовуються на даному етапі, на першому плані стоять індивідуальні і групові консультації, творчі звіти, дискусії, взаємовідвідування уроків із наступним їх обговоренням.

Отже, готовність учителів до здійснення диференційованого навчання молодших дітей проявляється в усвідомленні суспільної і особистої значущості його реалізації, стійкому інтересі до змісту, наявності психолого-педагогічних знань з даної проблеми, практичному оволодінні відповідними методами і прийомами педагогічної праці. Усі компоненти тісно пов'язані між собою й утворюють динамічну цілісність. Готовність учителів до здійснення диференційованого навчання молодших школярів є складною і багатоаспектною проблемою, яка потребує подальшого дослідження.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Васильченко Л.В. Як оцінювати культуру управління // Директор школи. – 2001. – № 3. – С.15-18.
2. Вербицкая А.О., Бодряков В.Д. Учебный процесс: информация, анализ, управление. – М.: Сентябрь, 2002. – 128 с.
3. Державна національна програма “Освіта” (“Україна ХНІ століття”).
4. Дьяченко М.И., Кандыбович Л.А. Психологические проблемы готовности к деятельности. – Минск, 1976.
5. Кукушин В.С. Современные педагогические технологии в начальной школе. Пособие для учителя. – Ростов-на-Дону: “Феникс”, 2003.
6. Лісоцький А.О. Теоретичні основи проектування сучасних освітніх систем. – К.: Техніка, 2004.
7. Моляко В.А. Психологічна готовність до творчої праці. – К.: Знання УРСР, 1989. – 48 с. (Сер. 7. Педагогічна. – № 19).
8. Національна доктрина розвитку освіти // Освіта України. – 2002. – №33. – С.4-6.